

مقام مسئولیت

زندگی انسان بدون ارتباط ممکن نیست. ما همه در یک اجتماع بزرگ مثل کشور، شهر و... به شکل گروهی زندگی می‌کنیم و به طور مداوم در ارتباط و تعامل با دیگران هستیم. این رابطه‌های انسانی، گستره وسیعی دارند و هر نوع رابطه میان دو فرد، دو گروه، فرد و گروه، سازمان و فرد، و... را دربر می‌گیرند. از این‌رو به شکل‌های مختلفی چون روابط رسمی یا غیررسمی، عمومی یا خصوصی، کلامی یا غیرکلامی، و... دیده می‌شوند.

سبحان از جمله حقوق خود (حقوق الهی و دینی) حقوقی را واجب کرده است که برخی از مردم بر برخی دیگر دارند... و بزرگ ترین حق از این گونه حقوق واجب خدایی... حق مردم بر زمامدار است؛ واجبی که خداوند آن را مایه برقراری پیوند جامعه و سربلندی دین اسلام قرار داده است... « (الحیاء، جلد ۸، ص ۱۴).

همان طور که می‌بینید، امام علی علیه السلام شناخت و ادای حقوق و انجام مسئولیت‌های متقابل دولت و مردم را موجب الفت، همدلی و بهم پیوستگی جامعه (نظاماً لافتهم) می‌داند و اشاره می‌کند که در سایه عمل به وظایف و مسئولیت‌های متقابل است که حق در میان مردم جامعه عزت می‌یابد و پایه‌های دین استوار می‌شود. این یعنی حکومت و مردم باید با کمک هم جامعه را اصلاح کنند و «از همین جا معلوم می‌شود که تنها اینکه رهبر بسیار دارد، خیرخواه و طالب رضای خدا باشد، کافی نیست. مردم نیز باید هوشیار و آشنا به حقوق و وظایف خود باشند» (مجموعه آثار ۲۲، ص ۲۳۴ استاد شهید مطهری (ره) با کمی تغییر).

مسئولیت فرد در برابر دولت

امام علی علیه السلام فرموده است: «و اما حق من بر شما و فای به بیعت است و خیرخواهی در حضور و غیاب و آماده بودن آن گاه که شما را بخوانم و فرمان بردن از دستوراتم هرگاه دستوری دهم» (الحیاء، جلد ۸، ص ۱۱۷).

بهره‌برداری از موجودات مسئولیت الهی دارد. در تفکر اسلامی، ریشه همه حق‌ها خداست و همه تکالیف و مسئولیت‌ها به‌واقع مسئولیت در برابر ذات مقدس اوسست. این گونه است که حقوق انسان نیز در درون کلیت حقوق الهی توجیه می‌شود.

مردم و دولت: دولت و مردم

یکی از مهم‌ترین مسئولیت‌ها، مسئولیت در حوزه سیاسی است؛ بهویژه مسئولیت متقابل دولت و مردم، یعنی مسئولیت دولت در مقابل مردم و مردم در برابر دولت. در یک دید کلی، هر دولتی اگر حقی بر مردم‌ش دارد، این حق به دلیل تعهدات و تکالیفی است که در برابر مردم دارد و باید نسبت به آن‌ها پای‌بند باشد.

همان طور که گفتیم، این مسئولیت و تکلیف جاده‌ای یک‌طرفه نیست. متقابل امردم هم بر دولت حقی دارند. امکان ندارد هیچ یک از شهروندان در برابر دولت بدون تکلیف و مسئولیت باشند و نباید به بهانه آزادی و هر بهانه دیگری، از تکلیف و تعهدات خود در برابر دولت سریاز زنند.

مسئولیت متقابل دولت و مردم

امام علی علیه السلام در خطبه ۲۱۶ که در صحرای صفین ابراد کرده، از این حق سخن گفته است. ایشان ابتدا با اشاره به اینکه این حق از جانب خداوند است و نیز تصریح به دوطرفه بودن آن، فرموده است: «... خداوند

زندگی: ارتباط

روابط انسانی مجموعه فعالیت‌ها و تعاملاتی است که موجب تأمین نیازهای می‌شوند و خود به عنوان یک نیاز انسانی بین مردمی که با هم زندگی می‌کنند، مطرح است.

هیچ‌کس نمی‌تواند همه نیازهای مادی، معنوی، اعطافی و روانی خود را به تنها یاری رفع کند. نکته‌ای که باید دانست آن است که ما در روابطی که با دیگران برقرار می‌کیم، در برابر یکدیگر دارای حقوق متقابل هستیم و همراه با هر حق، تکلیف و مسئولیتی هم داریم.

چه قدر مسئولیت داریم!

انسان به لحاظ محدوده وسیع ارتباطی خوبیش، مسئولیت‌های زیادی در حوزه‌های گوناگون پیدا می‌کند و از آنجا که ارتباطش سطوح متفاوت و متنوع است. هر فردی او نیز متفاوت و مختلف تکالیفی بر عهده دارد. از منظرهای مختلف تکالیفی بر عهده دارد، وی در یک شمای کلی در ارتباط با خالق، خلق، خود و خلقت مسئولیت و تکلیف دارد.

ریشه‌حق‌ها، خدا

در این میان، مسئولیت در برابر خداوند بالاترین و اصولی‌ترین مسئولیت‌های است. قلمرو این مسئولیت همه جهان، گستره کائنات و پهنه کره خاکی است و انواع پدیده‌ها را فرا می‌گیرد و چون همه موجودات موهبت و مخلوق خداوندند، پس انسان در هر گونه ارتباط، تصرف و

مسئولیت دولت اسلامی در برابر فرد

«اما حق من بر شما این است که اندرزтан دهم، حقوق شما را به تمامی بپردازم، به شما تعلیم دهم تا نادان نمانید و شما را تربیت کنم تا فرهیخته گردید (روش زندگی را بدانید)» (الحیاء، جلد ۸، ص ۱۱۷).

امام علی علیه السلام در این بخش از سخن به چهار وظیفه اساسی و کلیدی دولت اشاره کرده‌اند:

- خیرخواهی نسبت به مردم؛
- تنظیم مسائل اقتصادی؛
- تعلیم و آموزش عمومی؛

تربیت و پرورش مردم و ارتقای سطح فرهنگی جامعه. می‌بینید که حوزه مسئولیت دولت در جامعه اسلامی فراگیر و گسترده است و تنها به مدیریت سیاسی و اقتصادی جامعه محدود نمی‌شود.

مسئولیت کلی دولت تأمین شرایط مناسب برای حیات مادی و معنوی افراد جامعه به شکلی تؤمنان است.